

بررسی جایگاه نظم و امنیت در اندیشه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری

(مدظله‌العالی)

غلامرضا رسولی¹

از صفحه 77 تا 102

تاریخ پذیرش: 1399/06/19

تاریخ دریافت: 1399/04/08

چکیده

مسئله نظم و امنیت از گذشته همواره یکی از دغدغه‌های انسان و جوامع بشری بوده است.

نظم شگفت‌آور عالم هستی، که هر متفکری را به حیرت وا می‌دارد، معلول تدبیر خداوند حکیم و مدبر است. قرآن کریم، علاوه بر تشریح چگونگی نظم حاکم بر جهان و استناد آن به وجود آفریننده‌ای دانا و حکیم، حاوی دستورها و برنامه‌های انسان‌ساز برای بندگاه خدا و اجتماع بشری در جهت نظم بخشیدن و سازمان دادن به افکار، اعتقادات، گفتار و کردارشان است و امنیت یکی از نعمت‌های بزرگ الهی و نیازهای ضروری جامعه است و زمینه لازم برای پیشرفت‌های مادی و معنوی در هر جامعه‌ای، امنیت است. که سازمان‌ها و دستگاه‌های زیادی در ایجاد آن دخیل هستند که امنیت، امنیت عموم مردم و یک ضرورت برای انسان که در هر فعالیتی انسان بخواهد بکند محتاج امنیت است.

بر این اساس مجموعه منابعی از سخنان امام خمینی (ره) که در یافته‌های این پژوهش توجه به جایگاه رضایت خدا در نظم و انضباط که اساس برنامه‌ریزی انتظامی، تأکید به تفکر دفاع و نظم و وظیفه عمومی در بسیج منابع و امکانات و نقش هدایت خودجوش مردم برای امنیت (شور انقلابی) و فلسفه امنیت از دیدگاه امام خمینی (ره) می‌توان اشاره کرد و نیز بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در مجامع امنیتی، نظامی و انتظامی و گاه در مجامع عمومی در سال‌های 70-89 هم‌چون نقش نیروهای مسلح و نقش مردم، نظم و قانون و عوامل زمینه‌ساز امنیت را که از طریق سایت دفتر تنظیم و نشر آثار معظم له منتشر شده است، به‌عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شده است.

هدف از این مقاله نشان دادن جایگاه نظم و امنیت در اندیشه‌های امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و نیز ویژگی‌های امنیت عمومی است.

امید آن‌که حاصل این تلاش مورد رضایت درگاه خداوند متعال قرار گیرد.

کلید واژه‌ها: امام خمینی (ره)، مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، نیروی انتظامی، نظم، امنیت.

مقدمه

امنیت، فوری‌ترین، ابتدایی‌ترین و ضروری‌ترین نیاز انسان، در سطوح مختلف است. چه آن زمان که به عنوان فرد مطرح است و تعلق و تحقق اراده‌اش در تحقق افعال و امور، نیازمند ضمیمه شدن اراده‌های دیگران نباشد، مثل این که بخواهد به راز و نیاز با خدای خویش بپردازد و چه آن زمان که نیازمند ضمیمه شدن اراده‌های دیگران باشد، مثل این که بخواهد دولت‌سازی یا امت‌سازی نماید یا استقلال سیاسی، اقتصادی و فرهنگی کشورش را پاس دارد و یا در سطح وسیع‌تر، جهانی امن و آرام داشته باشد. از نظر امام خمینی(ره)، انسان معاصر، در همه این زمینه‌ها دچار انحطاط امنیتی است. چه در سطح خرد، چه در سطح متوسط و چه در سطح کلان. ریشه این انحطاط در «قیام للنفس» به جای «قیام لله» است.

ایشان با استناد به آیه «قُلْ أَنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدِهِ أَنْ تَقْرُمُوا لِلَّهِ مَثَنِي وَ فُرَادِي» (سبا، آیه 46).

می‌فرمایند: «خدای تعالی، در این کلام شریف، از سر منزل تاریک طبیعت تا منت‌های سیر انسانیت را بیان کرده است. بهترین موعظه‌ایی است که خدای عالم به بشر فرموده است. این کلمه تنها راه اصلاح دو جهان است». (صحیفه امام، ج 1: 22). (لک‌زایی، 1389: 6).

نیروی انتظامی وظیفه‌ی خطیری در زمینه‌ی برقراری نظم و امنیت در جامعه بر عهده دارد. اگر این مجموعه بتواند مسئولیت‌های سنگین خود را به خوبی انجام دهد، نه تنها آرامش روحی و روانی را در میان آحاد ملت برقرار خواهد کرد، زمینه‌ساز انجام کارآمدتر کلیه‌ی فعالیت‌های علمی، تولیدی، اقتصادی و حتی پیشرفت‌های معنوی و اخلاقی در جامعه خواهد شد.

مقام معظم رهبری، نیروی انتظامی را در جایگاهی بالا و وظیفه‌ی آن را بسیار مهم و خطیر دانسته و حرکت در این مسیر را به کوهنوردی در ارتفاع بالا تشبیه کرده‌اند و معتقدند که هرچه قدر، جایگاه و اهمیت یک مجموعه مهم‌تر و حساس‌تر باشد، به همان نسبت، غرامت اشتباهات آن هم سنگین‌تر و خطرناک‌تر خواهد بود، پس یک کوهنورد که در ارتفاع بالا حرکت می‌کند، اگر از آن جا پرتاب شود، خطرش خیلی بیش‌تر خواهد

بود (مقام معظم رهبری، 1389). از این مطلب، اهمیت و حساسیت تربیت نیروی پلیس به گونه‌ای که بتواند وظایف سنگین خود را در جامعه‌ی اسلامی به نحو احسن انجام بدهد، روشن می‌شود.

مقام معظم رهبری با آگاهی از این ظرافت‌ها و حساسیت‌ها، تاکنون در قالب سخنرانی‌های روشنی‌بخش خود در جمع کارکنان و فرماندهان نیروی انتظامی، بارها در مورد نحوه‌ی عملکرد صحیح نیروی انتظامی در ایران اسلامی و هم‌چنین، راه‌های دستیابی به وضعیت مطلوب نهاد مذکور، رهنمودهای ارزشمندی را بیان فرموده‌اند.

بیان مسئله و اهمیت موضوع پژوهش

امنیت یکی از نیازهای اساسی انسان‌ها و پیش‌نیاز رفح بسیاری از نیازهای بشری است. اگر افراد امنیت نداشته باشند، نه تنها نمی‌توانند نیازهای خود را رفع کنند، بلکه ممکن است آن‌چه که دارند، از جمله جان که عزیزترین مایملک بشر است، را نیز از دست بدهند. نیاز به امنیت با گسترش جوامع بشری، رواج فردگرایی و زیاده‌خواهی بشر به نیازی ضروری تبدیل شده است. همین امر موجب شده است بخش قابل توجهی از تلاش انسان‌ها و هزینه‌های کشورها صرف تأمین این نیاز مهم بشری شود. (شایگان، 1392: 246).

جهان هر روز در حال تحول است و همراه با این تحول درک ما از امنیت نیز متحول می‌شود. امنیت از نیازهای اساسی بشر است که بدون آن امکان برآورده شدن سایر نیازها نیست. خداوند امنیت را نعمتی الهی می‌داند و بر انسان منت می‌گذارد که به او امنیت داده است. آرامش و آسایش آرمان‌هایی هستند که ارتباط بین آن را گاه به صورت دعا از زبان حضرت ابراهیم(ع): پروردگار این سرزمین را شهری امن گردان و مردمش را از نعمت‌ها، روزی بخش (بقره، آیه 126) و گاه به صورت استجاب دعا از ناحیه خدا: خانه‌ی کعبه را برای مردم محمل اجتماع و مکان امنی قرار داده ایم (بقره، آیه 125) مطرح می‌کند و گاه امنیت و آسایش را بستر مناسب رستگاری و تقرب الی الله دانسته است و از مردم مکه می‌خواهد، بس خدای این خانه را عبادت کنند، همان خدایی که از گرسنگی رهایی شان داد و از بیم و ناامنی آسوده خاطرشان کرد (قریش، آیه 3و4) مفسران در تفسیر این آیات معتقدند، خداوند با فراهم کردن زمینه‌ها و بر

طرف کرد مواع، نخست نعمت امنیت و آرامش را به شهر مکه و اهالی آن عطا نمود و آن گاه فرمود: خدا را عبادت کنید تا به سعادت و رستگاری نائل شوید (تفسیر المیزان، ذیل سوره قریش) هم چنین در آیه‌ی 8 سوره مبارکه تکاثر فرموده است که در روز قیامت از نعمت‌ها از شما سئوال خواهد شد امام صادق (ع) درباره‌ی این آیه فرمودند: مقصود از نعمت‌ها که در قیامت از انسان‌ها درباره‌ی آن‌ها سئوال می‌شود امنیت و سلامتی و ولایت حضرت علی (ع) است (مجلسی، 1111 ه. ق: 426).

پیامبر اکرم (ص) در مورد امنیت به امام علی (ع) می‌فرمایند: *بِأَعْلَى الْأَخِيرَ فِي ... الْوَطَنِ إِلَّا مَعَ الْأَمِينِ وَالسَّرُورِ*. ای علی! وطنی که امنیت و شادی در آن نیست خیری در آن نیست (ابن بابویه قمی، 1413 ه. ق: 369).

از مفاد این دو حدیث بر می‌آید که سرور و مسرت فرع بر امنیت بوده و شادی بدون امنیت بی‌معنی است. علاوه بر این، از دیدگاه معصومین، وطنی دارای ارزش و خیر است که دارای امنیت باشد و اصولاً کشور ناامن مورد توجه هیچ کس قرار نمی‌گیرد و رو به نابودی است.

پژوهش‌گر در این مقاله قصد دارد تا جایگاه نظم و امنیت در اندیشه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) را مورد مطالعه قرار دهد.

هدف پژوهش

هدف اصلی

هدف اصلی این پژوهش بررسی جایگاه نظم و امنیت در اندیشه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) است.

اهداف فرعی

- 1- نظم و امنیت از منظر امام خمینی (ره).
- 2- اهمیت و انواع امنیت از منظر امام خمینی (ره).
- 3- نظم و امنیت از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی).
- 4- اهمیت و انواع امنیت از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی).

5- نقش و جایگاه نیروی انتظامی در تحقق امنیت در جامعه.

مبانی نظری

مطالعات پژوهش‌گران اخیر نشان می‌دهد که مفهوم امنیت نباید صرفاً به حوزه‌ی مسائل و تهدیدهای نظامی محدود شود. امنیت معنای عام‌تری است که نه فقط می‌توان آن را در عرصه‌ی نظامی به کار بست، بلکه در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و زیست‌محیطی نیز قابلیت کاربرد دارد (شیهان، 1388: 64). تریف و همکارانش معتقدند فقدان تعریف واحد و پذیرفته شده برای امنیت و وجود رویکردهای نظری گوناگون برای بررسی آن، این پرسش را مطرح می‌سازد که هر کس چگونه امنیت را تعریف می‌کند. به‌زعم مورگنتا، این پرسش پاسخ آسانی ندارد. هنگام ارائه تعریف، برخی چیزها را در دل تعریف می‌گنجانیم و چیزهای دیگر را کنار می‌گذاریم. مطابق نظر بلانی، امنیت آزادی نسبی از جنگ است. مورش امنیت را آزادی نسبی از نهادهای ویرانگر می‌داند. بوزان امنیت را آزادی از تهدید و توان دولت‌ها و جوامع برای حفظ هویت مستقل خود معرفی کرده است. از نظر بوزان و گریز ولد مفهوم جدید امنیت می‌تواند به چهار زیر گروه امنیت فردی، امنیت ملی، امنیت بین‌المللی و امنیت جهانی تقسیم شود. بنابراین تعریف امنیت به زمینه‌ها، ارزش‌های اساسی و دیدگاه‌های اشخاص بستگی دارد (نخعی و همکاران، 1395: 100).

پیشینه پژوهش

وجدانی (1392) در پژوهش با عنوان «اهداف و اصول تربیت پلیس از دیدگاه مقام معظم رهبری» نشان داد هدف از تربیت پلیس و تنها پرورش توانمندی‌های نظامی و تجهیزاتی نیست بلکه هدف این است که افرادی دارای ویژگی‌هایی هم‌چون بصیرت، تقوا، اراده‌ی راسخ، اعتماد به نفس، دارای توانمندی و آمادگی نظامی، قانون‌مدار و قاطع براساس قانون، خوش اخلاق و مهربان، منظم و مسئولیت‌پذیر در این نظام پرورش یابند. بر این اساس می‌توان نقش محور را برای تربیت پلیس پیشنهاد کرد: محور اول: آموزش علمی. محور دوم: تربیت عاطفی. محور سوم: تربیت و معنوی و اخلاقی. محور

چهارم: ایجاد نگرش شغلی مناسب. محور پنجم: پرورش آمادگی های نظامی. محور ششم: پرورش انضباطی.

صمدی (1394) در پژوهش امنیت و آزادی در اندیشه امام خمینی (ره) بیان کرد: آزادی، یعنی استقرار امنیت همگان در چارچوب قانون و امنیت یعنی تحقق آزادی همگانی در چارچوب قانون، بر این اساس آزادی و امنیت دو گوهر همزاد شمرده شده اند که با یکدیگر معنا و مصداق می یابند.

شیری و همکاران (1394) پژوهشی با عنوان «جایگاه امنیت و نقش پلیس در تأمین امنیت جامعه اسلامی» نتیجه گیری آن نقطه مطلوب نیروی انتظامی که مایه فلاح و رستگاری می شود را دو مورد می دانند: اول، زمانی که نام نیروی انتظامی برای مردم آورده شود، از لحاظ روحی احساس امنیت و آرامش کنند. دوم، نیروی انتظامی در نگاه مردم مظهر وظیفه شناسی همراه با عزت و سربلندی باشد.

افتخاری و همکاران (1390) در پژوهشی با توجه به اهمیت تأمین امنیت عمومی، مقام معظم رهبری انجام موفق این نقش مهم را مستلزم وجود صفات و ویژگی هایی نیروی انتظامی و سایر دست اندرکاران امنیت عمومی می دانند. این ویژگی ها و بایسته های اخلاقی-رفتاری کارگزاران امنیت عمومی از دیدگاه رهبری عبارتند از: اخلاق و ادب اسلامی، رحمت، خوش رویی و مهربانی، آراستگی، نظم و انضباط، رابطه نزدیک، صمیمانه و محبت آمیز و مهربانه با مردم، سالم، صالح و امین، علاقه مند به شرنوشت مردم، مردم دوستی، تفاهم با مردم، اهل بیان و پناه دل های خائف و ترسان، اعتماد و اطمینان سازی، ایمان، دینداری، خداپاوری، تعهد، احساس مسئولیت؛ قاطعیت و اقتدار؛ عزت؛ قوی و مقتدر؛ باطن مستحکم و با صلابت؛ شجاعت در مقابل اخلال گران در امنیت جامعه؛ هوشیار؛ هوشمند و پیچیده؛ سریع و به هنگام؛ امانت دار در برابر عرض و مال و جان و محارم و خانه و محل کار مردم است.

محبوبی و همکاران (1392) در پژوهشی با عنوان «امنیت اجتماعی از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره)» می توان چنین استنباط کرد که رویکرد امام به مسئله نظم و امنیت اجتماعی، نگاهی کلان نگر و تعلیلی است و در مواجهه با بی نظمی، اسیر ظواهر

نظم نمی‌شود و هر نظمی را طلب نمی‌کند. هم‌چنین امام بی‌اعتنا به عوامل و زمینه‌های ساختاری و فرهنگی جرم‌ساز، به مجازات مجرمین بسنده نمی‌کند.

روش‌شناسی پژوهش

روش جمع‌آوری اطلاعات، اسنادی-کتابخانه‌ای است. علاوه بر متون علمی مرتبط با موضوع، کلیه سخنرانی‌های امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری نقش نیروهای مسلح و نقش مردم، نظم و قانون و عوامل زمینه‌ساز امنیت را که از طریق سایت دفتر تنظیم و نشر آثار معظم له منتشر شده است، به عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شده است و نیز به صورت مکتوب موجود است، مورد مطالعه قرار گرفت.

امنیت اجتماعی و پلیس

یکی از وظایف مهم دولت‌ها در دنیای جدید که قابل واگذاری به هیچ نهاد و سازمانی نیست، تأمین امنیت است. دولت از نهادها و سازمان‌های متعددی تشکیل شده است که هر کدام وظیفه تأمین جنبه‌ای از امنیت را برعهده دارند. برای نمونه، حوزه کاری نیروی ارتش و سپاه بیش‌تر تأمین امنیت ملی است، اما حوزه کاری نهادهایی چون وزارت کشور و پلیس، به‌طور خاص امنیت داخلی را در بر می‌گیرد. امنیت داخلی شامل امنیت اجتماعی و عمومی است. تأمین امنیت اجتماعی برای جامعه، با استناد به اصل بیست و دوم و مهم‌تر از آن اصل سوم قانون اساسی، متوجه حاکمیت در مفهوم کلی آن است و حوزه تأمین امنیت اجتماعی به مفهوم ایجابی آن جزو وظایف پلیس نیست. طبق قانون تشکیل ناجا مصوب 1369، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، سازمانی مسلح در تابعیت فرماندهی کل قوا و وابسته به وزارت کشور است. براساس ماده 3 همین قانون، هدف از تشکیل نیروی انتظامی: استقرار نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی، فردی و نگرهبانی و پاسداری از دستاوردهای انقلاب اسلامی در چارچوب این قانون و در قلمرو کشور جمهوری اسلامی ایران است و براساس ماده 4 همین قانون، مأموریت و وظایف نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران عبارت است از: 1- استقرار نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی. 2- مقابله و مبارزه قاطع و مستمر با هر گونه خرابکاری، تروریسم، شورش و حرکت‌هایی که مخل امنیت کشور باشد با همکاری

وزارت اطلاعات. 3- تأمین امنیت برای برگزاری اجتماعات، تشکل‌ها، راهپیمایی و اجتماع غیرمجاز و مقابله با اغتشاش، بی‌نظمی و فعالیت‌های غیرمجاز (جهانگیر، 1380: 199).

فلسفه وجودی نیروی انتظامی، برخورد با هرگونه ناامنی است که به دلایل مختل ممکن است در جامعه ایجاد شود، این وظیفه در حوزه امنیت اجتماعی قرار می‌گیرد. در حوزه شیوه اعمال این وظیفه، می‌توان دو رویکرد در پیش گرفت. یکی رویکرد سخت‌افزاری، اقتدارگرا و از بالا که چند دهه مورد چالش قرار گرفته و به حاشیه رفته است. البته به این معنا نیست که پلیس نباید از قدرت نظامی خود استفاده کند، بلکه منظور این است که نباید تنها تأکید به این جنبه مورد توجه قرار گیرد. شیوه دیگر اعمال وظیفه و اجرای نقش پلیس در تأمین امنیت اجتماعی، شیوه نرم‌افزارانه، جامعه‌محور، تعامل محور و با استفاده از مشارکت مردم است. خوشبختانه‌تر این رویکرد چند سالی است که در دستور کار پلیس قرار گرفته و در قالب آن اقدامات متعدد و متفاوتی صورت گرفته است.

این مسئله به این دلیل اهمیت دارد که پلیس از یک سو نیروی دولتی و اجبارگر است که قدرت مشروع اجبار فیزیکی را به صورت قانونی در اختیار وارد و از سوی دیگر یک نیروی مدنی است که نباید فاصله‌ای میان او و مردم باشد. پلیس از یک سو با تکیه بر اجبار و آمریت در راستای برقراری نظم و امنیت به‌درازد. البته مردم زمانی در تمام امور مشارکت خواهند داشت که احساس کنند از کلیه حقوق آن‌ها دفاع شده و در نهایت، شخصیت، حیثیت، جان، مال، آزادی و استقلال آنان محترم شمرده می‌شود. تعامل و مشارکت مردم و پلیس به معنای تلاش پراکنده، مقطعی و غیرمنسجی که سازمان پلیس با مردم برقرار می‌کند با همکاری‌های جزئی که گاهی در حوزه نظم و امنیت انجام می‌گیرد، نیست، بلکه باید الگوی جامعه‌محور یا جامعه‌گرا که طی چند دهه اخیر در حوزه کار پلیس و امنیت عمومی مطرح شده است، به مثابه یک فلسفه سازمانی پذیرفته شود (جهانگیر، 1380: 199). هم‌چنین روش‌های نرم و نیمه‌سخت و در موارد خاص، روش‌ها و ابزار سخت امنیت‌سازی برای جامعه و تهدیدزدایی از ساحت حیات عمومی، از جمله روش‌هایی است که باید منظر قرار بگیرد و آن را باید از گستره وظیفه بخشی یک دستگاه انتظامی و امنیتی و نهاد خاص فراتر دید. در این حالت دست‌یابی به امنیت پایدار در گرو به‌کارگیری تدابیر نرم‌افزاری چندوجهی و مستلزم عملکرد

فرابخشی و مشارکت کلیه نهادها و ساختارهای فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و امنیتی است.

امنیت از منظر امام خمینی (ره)

امنیت، مفهومی به شدت ذهنی، نسبی است. قدمت اندیشه درباره این مفهوم به آغاز حیات بشری و زیست اجتماعی او باز گردد. در عین حال، مجادلات درباره امنیت از پایان جنگ جهانی دوم به بعد به مجامع آکادمیک راه پیدا کرد. امنیت به طور وسیع در مفهومی به کار رفته است که به صلح، آزادی، اعتماد، سلامتی دیگر شرایطی اشاره می‌کند که فرد و یا گروهی از مردم در آن احساس آزادی از نگرانی، ترس و خطر و ... داشته باشد (مهر عرب، 1379: 66).

چیستی امنیت

ریشه امنیت در لغت از امن، اطمینان، ایمان و ایمنی و به مفهوم اطمینان و آرامش در برابر خوف، ترس، رعب، نگرانی و ناآرامی است. امنیت دارای ابعاد عینی و ذهنی و روانی است؛ به عبارت دیگر، امنیت، هم شامل اطمینان و آرامش فیزیکی و هم آرامش روحی و روانی است. با توجه به این دو بُعد: امنیت عبارت از حفاظت در برابر خطر (امنیت عینی)، احساس ایمنی (امنیت ذهنی) و رهایی از تردید (اعتماد به دریافت های شخصی) می‌باشد (بوزان، 1378: 52).

با سیری در اندیشه و بیانات امام خمینی (ره) در باب امنیت، می‌توان متوجه این نکته شد که امام (ره) از واژه امنیت نیز با توجه به نگرش عمیق و چند وجهی امام (ره)، تعریفی خاص و تک خطی را ننموده‌اند؛ و این مبحث در فرمایشات ایشان، افزون بر استفاده از واژه امنیت، با واژه‌های مختلف دیگری از جمله: فقدان تحمیل، زور و خشونت، رعب و ترس، حفظ جان و مال، استقلال، عزت خودکفایی و عدم وابستگی کشور و ...، مورد اشاره قرار گرفته است.

ارکان امنیت در اندیشه حضرت امام خمینی (ره)

منظور از ارکان امنیت مقولات کلیدی امنیت می‌باشد، همانند مرجع امنیت، ابعاد امنیت، موضوع امنیت، سطح تحلیل امنیتی، اهداف امنیتی، مرزهای امنیتی، مزایای

امنیتی، تهدیدها و آسیب های امنیتی که در مواضع و دیدگاه امام (ره) مورد تبیین قرار می گیرد.

1- مرجع امنیت در اندیشه حضرت امام خمینی (ره)

مرجع امنیت از جمله ارکان تحلیلی مفهوم امنیت در مکاتب و رهیافت های نظری مختلف است که در پاسخ به امنیت برای چه کسی؟ مرجع امنیت از منظر حضرت امام (ره) دارای سه کانون اصلی است، به طوری که در تعامل با همدیگر یک کل را تشکیل می دهد و در شرایط زمانی و مکانی مختلف، هر یک از کانون ها، خود را به عنوان پاسخ دهنده به سه سؤال اساسی، یعنی «امنیت چه کسی تأمین شود، امنیت، توسط چه کسی تولید شود و چه کسی امنیت را تعریف می کند» معرفی می کند. امام (ره) ذات اقدس الهی را مرجع اصلی و ذاتی در تعریف و تبیین امنیت می دانند که عینیت آن در اسلام و جمهوری اسلامی تبلور می یابد که هم از جهت وضع و شرح امنیت و هم از جهت حفظ باید در کانون توجهات قرار داشته باشد و از آن حفاظت شود. «مسئله حفظ جمهوری اسلامی... از اهم واجبات عقلی و شرعی است». (صحیفه نور، ج 19: 106).

(الآن جمهوری اسلامی یعنی اسلام). (صحیفه نور، ج 19: 116).

2- ابعاد امنیت

در ادبیات نوشتاری و گفتاری امام خمینی (ره) دارای دو بعد اخروی و دنیوی بوده که در نهایت آن، همانند دیگر مفاهیم سیاسی، نگاه و هدف اصلی امام (ره) معطوف به جنبه اخروی امنیت بوده و تمامی ابعاد مادی و دنیوی امنیت در راستای تحقق هدف اخروی امنیت می باشد.

3- موضوع امنیت (حوزه های امنیت)

امنیت فردی

در نگاه امام (ره)، امنیت پیش از همه در بعد فردی معنا می یابد و اگر چه جمع و امنیت جمعی، هم چون هویت جمعی بر فرد و امنیت شخصی مقدم است، اما امنیت جمعی هم چون هویت جمعی، متضمن امنیت فردی و ضامن سعادت تک تک افراد است. (فوزی، 1379: 73).

امنیت اجتماعی یا تأمین اجتماعی

این حوزه به دو معنا به کار برده می شود: نخست، مصون بودن و حالت فراغت عموم افراد جامعه از تهدیدات یا اقدامات خلاف قانون شخص، گروه و دولت و دوم، پیش بینی و تدارک کمک دولت برای تأمین نیازهای مردم و در نتیجه فقدان بیماری، کاهش بیکاری، رضایت مندی در سالمندی و .... امنیت اجتماعی به معنای وجود شرایط اجتماعی برای رشد استعداد‌های انسان در ابعاد اجتماعی است؛ بنابراین، مصونیت افراد جامعه از تهدید مأموران دولتی و قضایی از شروط و مصادیق بارز چنین امنیتی به شمار می رود. امام خمینی (ره)، در فرمانی که در 24 آذر 1361 خطاب به قوه قضائیه و دیگر ارگان‌های اجرایی در مورد اسلامی شدن قوانین و عملکردها صادر نمود، درباره عدم دخالت در حوزه خصوصی و امنیت شهروندان و آزادی‌های شخصی و فردی آن‌ها و به ویژه، امنیت قضایی، به مواردی تصریح می کند که گویای دیدگاه و اندیشه ایشان در مناسبات امنیت و آزادی است. (صحیفه نور، 139: 17).

امنیت سیاسی

امنیت سیاسی به معنای وجود فضایی سیاسی است که در آن مردم آزادانه و بدون ترس و وحشت بتوانند مواضع سیاسی و باورهای خود را هر چند مخالف دولت باشد، در چارچوب قوانین موجود بیان کنند. در حقیقت بین امنیت سیاسی و میزان استبدادی بودن رژیم‌های سیاسی، رابطه‌ای معکوس وجود دارد. نحوه توزیع قدرت و شکل رژیم سیاسی در این مورد اهمیت دارد. (لک‌زایی، 1385: 63). مطابق بینش امام (ره)، تمامی آحاد جامعه از حقوق شهروندی برخوردارند و کلیت جمهوری اسلامی و در حقیقت، دولت اسلامی می‌بایست تابع آراء ملت باشد. البته، این تلقی نیز به نظر امام (ره)، نوعی بینش دینی است «ما بنای این نداریم که یک تحمیلی به ملتمان بکنیم و اسلام به ما اجازه نداده است که دیکتاتوری بکنیم. ما تابع آرای ملت هستیم. ملت ما هر طور رأی داد، ما هم از آن تبعیت می‌کنیم. ما حق نداریم، خدای تبارک و تعالی به ما حق نداده است، پیغمبر اسلام به ما حق نداده است که ما به ملتمان یک چیزی را تحمیل بکنیم» (صحیفه نور، ج 11: 34). «هم تکلیف شرعیتان است، هم حکم عقل است که ما باید حفظ کنیم مردم را، ما وقتی مردم را داریم، اسلام داریم و رضای خدا را داریم، همه چیز را داریم». (صحیفه نور، ج 17: 253).

امنیت فرهنگی و اعتقادی

در آرا و اندیشه امام (ره)، بیشترین تأکید بر بعد فرهنگی و اعتقادی امنیت است. اعتماد و اطمینان مبتنی بر اعتقاد به خداوند و توانایی جامعه مسلمانان در اداره جامعه و توکل به خدا برای یاری رساندن به انسان‌های مؤمن، بنیان امنیت در اندیشه امام (ره) است. امام (ره) در مبارزه با دولت‌های استعماری، همیشه بر بعد انسانی و توان انسانی تأکید داشت: «این‌ها نیروهای انسانی ما را از بین بردند، نگذاشتند رشد بکند. در خود کشور ما جوری کردند که محتوای انسان را از بین بردند، یک صورتی گذاشتند و محتوا را گرفتند. طوری کردند که اعتماد ما هم به خودمان تمام شد. استقلال فکری ما را، استقلال روحی ما را، از دست ما گرفتند. این بدتر از آن استقلال گرفتنی بود که کشور ما استقلال نداشت». (صحیفه نور، ج 8: 23).

امنیت اقتصادی

امام (ره) به بعد اقتصادی امنیت از منظر اجتماعی نگاه می‌کند، زیرا بی‌عدالتی موجب از بین رفتن امنیت در جامعه می‌شود. از این رو می‌فرماید: «پیغمبر اسلام (ص) تشکیل حکومت داد مثل سایر حکومت‌های جهان، لکن با انگیزه بسط عدالت» (صحیفه نور، ج 21: 406). امام (ره) بی‌عدالتی را عامل برهم زنده امنیت می‌دانست، از این رو برای بعد اقتصادی امنیت با هدف تحقق عدالت اجتماعی اهمیت خاصی قائل بود.

امنیت نظامی

بعد نظامی امنیت در اندیشه امام (ره) در چارچوب الزامات حکومت داری و ضرورت حفظ و تأمین امنیت جامعه مسلمانان در برابر هجوم بیگانگان طرح می‌شود. ایشان در کتاب البیع در این زمینه تأکید می‌کنند: «حفظ مرزهای کشور اسلامی و جلوگیری از تسلط تجاوزگران بر آن عقلاً و شرعاً واجب است». (امام خمینی (ره)، 1378: 462).

امنیت زیست‌محیطی

بعد زیست‌محیطی امنیت، یکی از مفاهیمی است که در زمان امام (ره)، حتی در فضای دانشگاهی هم مطرح نبود و از این رو، نمی‌توان انتظار داشت ایشان به این بعد از امنیت توجه کند. در عین حال، نگاه ایشان به مسائل زیست‌محیطی، مدرن و از منظر

موضوعات حکومت داری بود که لازمه فراهم آوردن محیطی امن و آرام برای جامعه مسلمانان است. از این منظر، امام (ره) به بعد زیست محیطی امنیت توجه داشت و دست کم در چند مورد، بر ضرورت حفظ آن تأکید کرد. در یک مورد در پاسخ به یک نامه، مثال ضرورت حفاظت از جنگل‌ها را تأکید کرده است. (صحیفه نور، ج 21: 149).

امنیت ملی

توانایی کشور در جهت تأمین و صیانت از موجودیت فیزیکی، زیستی و معیشتی، فرهنگی و ارزشی مردم، سرزمین و نظام سیاسی و ارتقا و بهینه سازی آن و تعقیب و نیل به اهداف و منافع ملی در دوران جنگ و صلح در قبال تهدیدات داخلی و خارجی، از عناصر تعیین کننده امنیت ملی به حساب می آیند. (لک زایی، 1385: 27). در اندیشه امام (ره)، اسلام و ایمان موضوع امنیت قرار می گیرد و تمام عناصر و اجزای تشکیل دهنده جامعه اسلامی باید در جهت تعمیق، حفظ و حراست از آن از هیچ کوششی فروگذار نمایند و همه انسان‌ها باید فدای آن شوند. (صحیفه نور، ج 143: 15)

سطح تحلیل امنیت

سطح تحلیل امنیت یا زاویه ای که امام (ره) از محل آن به قضایا و مسائل نگاه می کند، چند وجهی است و متوقف در یک سطح تحلیل نیست. این موضوع متأثر از مبانی معرفت شناختی ایشان است. در بیانات امام و اندیشه‌های ایشان، تمامی سطوح تحلیل، از فرد گرفته تا جامعه و دولت و منطقه و جهان، لحاظ شده است. در عین حال، همه این‌ها در طول هم بوده و افتراقی بین آن‌ها نیست. دلیل اصلی آن نقطه تمرکز معرفتی امام (ره) است.

اهداف امنیتی

یک پارچگی جهان اسلام و شکل گیری امت واحده اسلامی و تشکیل حکومت جهانی اسلام، ایجاد جامعه ای مبتنی بر عدالت و دین نبوی، حمایت مجدانه از مستضعفان و مظلومان جهان و گسترش اسلام نبوی و تشیع علوی در سراسر گیتی در راستای زمینه سازی و تمهید مقدمات ظهور امام عصر (ارواحنا فدا) و زمینه سازی برای جریان یابی کامل هدایت الهی در جامعه بشری را می توان از اهداف امنیتی امام (ره) نام برد.

مرزهای امنیتی

یکی از دیدگاه‌های صریح امام (ره)، نامحدود بودن مرزهای امنیتی است. ایشان امنیت را برای ایران، جهان اسلام و جهان مستضعفان و مظلومان از هر ملت و نژادی تعریف می‌کنند و خود را موظف به تحقق امنیت در این گستره می‌دانند. مرزهای امنیتی از نظر امام (ره) معطوف به جامعه بشری است. در این رویکرد، امام (ره) با دقت و ظرافت تمام، مرزبندی خود را با دولت‌ها مشخص و به حمایت از مردمان آن کشورها می‌پردازد. (پورسعید، 1389: 70).

مزایای امنیتی

امام (ره) در هر فرصتی به بیان مزایای امنیتی اسلام و آگاه‌سازی مخاطبان می‌پردازد. استقرار عدالت، زمینه‌سازی برای شکوفایی انسان‌ها، رفع موانع مادی و غیر مادی فراروی مسیر تکاملی بشریت و در نهایت، شکوفاسازی تمامی توانمندی‌ها و استعدادهای الهی در ذات انسان را مطمع نظر قرار می‌دهد.

آسیب‌ها، تهدیدها و چالش‌های امنیتی

امام (ره) منشاء اصلی تهدیدها و آسیب‌ها را درون‌زا (فردی و اجتماعی) می‌داند و می‌فرماید: «از خارج نترسید تا داخل آسیبی نبیند، از خارج نباید ترسید، از داخل بترسید». (صحیفه نور، ج 95: 12). و در جای دیگر، خطر دشمن خارجی را نیز زمانی مؤثر می‌داند که توسط عوامل و مزدوران داخلی انجام شود: «آمریکا نه دخالت نظامی می‌کند در ایران و نه حصر اقتصادی می‌تواند بکند. توطئه آمریکا این است که در داخل خود کشور ما کار بکند که ما نتوانیم این راهی را که رفتیم برویم. اختلافات، دنیاطلبی مسئولان و مردم، هوس رانی، فاصله گرفتن مسئولان و مردم از اسلام و در نهایت، جدایی ملت از دولت را آسیب و تهدید اصلی بیان می‌کنند که در غیر این صورت، پیروزی بر طاغوت و استکبار را به اتکال الهی، امری قطعی و عملی می‌دانند». (سالار، 1380: 122). «آن روزی که دولت ما توجه به کاخ پیدا کرد آن روز است که باید فاتحه دولت و ملت را بخوانیم». (صحیفه نور، ج 12: 271). «بی تفاوتی مردم نسبت به امور حکومت، آسیب جدی است یک کشور وقتی آسیب می‌بیند که ملتش بی تفاوت باشد راجع به آسیب‌ها». (صحیفه نور، ج 160: 13).

با چنین نظام معرفت شناسانه ای، امام خمینی (ره) در مقام رهبر و حاکم اسلامی، امنیت را در سه سطح داخلی، منطقه‌ای (جهان اسلام) و بین‌المللی (مظلومان و مستضعفان جهان از هر دین و ملت)، توزیع و پراکنده می‌سازد تا قدرت تدافعی آن را در مرحله اول و قدرت تهاجمی آن را در مرحله دوم فراهم سازد. امام (ره) در رویکرد جهانی سازی اسلام ناب و تشیع علوی، سعی دارد با توزیع قدرت و امنیت، استکبار و ایادی شیطان را محدود و اقدام آنان را در هر سطح مهار سازد؛ بنابراین، امنیت در نگاه امام (ره)، جنبه‌ای عقیدتی و مهم‌تر از آن هویتی پیدا می‌کند که مبانی آن برگرفته از اسلام است و طرفین درگیر در تمام سطوح، دو دسته الهی و طاغوتی، مستضعف و مستکبر می‌باشند و این مرز از داخل مرزهای جغرافیایی واحدی به نام ایران آغاز و تا تمامی نقاط این عالم و هر جا که چنین دوگانگی وجود داشته باشد، کشانده می‌شود.

امنیت در دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بارها در فرمایش‌های خود در دیدارهای متعددی که در مراسم و مناسبات مختلف داشته‌اند، بحث و موضوع امنیت را به عنوان یکی از نیازهای بسیار حیاتی و اساسی جامعه انسانی و جامعه اسلامی مورد تأکید قرار داده‌اند که تلاش می‌شود در ذیل به صورت فهرست وار و به صورت موضوعی تحلیل و بررسی گردند.

اهمیت امنیت و نیاز به امنیت

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) همواره تلاش داشته‌اند با توجه به آیات قرآن کریم روایات و مستندات عقلی نیاز به امنیت و اهمیت آن را بیان نمایند ((امنیت، و مسئله اساسی و مهمی است. نظم اجتماعی، یک مسئله درجه اول است. کارایی مطلوب هر جامعه در حد نظم و مطلوب آن جامعه است. اگر نظم نبود یا کم بود، از کارایی‌ها کاسته خواهد شد. (دیدار با فرماندهان نیروی انتظامی سراسر کشور، عید سعید فطر، 1370/01/27).

شنیده‌اید که «نِعْمَتَانِ مَجْهُولَتَانِ الصَّحَّةُ وَ الْأَمَانُ» این کلام، چه کلاماً حکماً باشد، چه کلام اولیا باشد، امنیت را عدل سلامتی و صحت قرار داده است؛ این خیلی مهم است. در قرآن از این بالاتر هست؛ آنجایی که در سوره قریش می‌فرماید: «فَلْيَعْبُدُوا

رَبِّ هَذَا الْبَيْتِ»، بعد می‌فرماید: «الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَ أَمَّنَّهُمْ مِنْ خَوْفٍ». یعنی نجات از گرسنگی را با نجات از ناامنی در کنار هم قرار داده است.»

اهمیت برقراری امنیت در دیدگاه ایشان به حدی است که ایشان آن را از اولیه‌ترین نیازهای زندگی مهم‌تر بر می‌شمارند و برآورده شدن مطلوب سایر نیازها را منوط به وجود و حضور امنیت و احساس آن از سوی انسان می‌دانند:

«اگر ما بخواهیم ضروریات زندگی بشر را در فصول عمده خلاصه کنیم و مثلاً به دو فصل و حداکثر به چهار فصل برسد، یک فصل از این چند فصل، فصل امنیت است. بدون امنیت، نه خوراک لذتی می‌بخشد، نه خانواده انسی ایجاد می‌کند و نه شغل و درآمد فایده‌ای می‌دهد. امنیت که نبود، هیچ چیز نیست. امنیت، مثل هوا برای انسان، به طور مستمر لازم است. اگر جامعه امنیت نداشته باشد حالت اختناق پیدا می‌کند، مثل مجموعه‌ای که هوا در اختیار نداشته باشد. این، اهمیت امنیت است.» «امنیت یک چیزی است که خداوند با اعطای آن بر نوع بشر منت گذاشته است.» «الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَ أَمَّنَّهُمْ مِنْ خَوْفٍ» خداوند تبارک و تعالی برای خانه‌خویش این دو عنصر رهایی از گرسنگی و امنیت را قرار داد. آقایان اهل قلم و فضلا اگر در خصوص امنیت به قرآن مراجعه فرمایند خواهند دید که در آیات کلام الله، مسئله امنیت تکرار و تأکید شده و به ایمان ربط پیدا کرده است. «فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ». کسانی که به خدا اعتقاد دارند و در راه او هستند، می‌توانند برای خودشان امنیت به وجود آورند.» (دیدار با جمعی از کارکنان ناجا، سازمان تأمین اجتماعی، بهزیستی، استادان و دانشجویان دانشگاه ها، 1373/04/29).

مقام معظم رهبری (مدظله العالی) هم چنین امنیت را شرط درجه اول حرکت عظیم اجتماعی ملت به سوی توسعه و کمال می‌دانند «امنیت نعمت بزرگی است. در قرآن هم راجع به امن و امنیت سخن رفته است. در هر جامعه‌ای زمینه لازم برای پیشرفت‌های مادی و معنوی امنیت است. البته بله؛ افراد جامعه‌ای، زمینه لازم برای پیشرفت‌های مادی و معنوی، امنیت است. البته افراد برجسته‌ای هستند که در فضاهای ناامن هم کارهای بزرگی انجام می‌دهند؛ در زیر فشار اختناق رژیم‌های ظالم و ست‌مگر کسانی بودند که در همان ناامنی هم کارهای بزرگی می‌کردند، لیکن شرط حرکت عظیم اجتماعی برای یک ملت در درجه اول امنیت است.»

ایشان هم‌چنین یکی از راه‌های پی بردن به اهمیت امنیت برای توسعه کشور را اقدام‌های دشمنان برای ایجاد ناامنی در کشور می‌دانند: اگر بخواهیم درست تشخیص بدهیم که برای پیشرفت یک کشور، امنیت چقدر اهمیت دارد، از برخورد دشمن با مقوله امنیت می‌شود این را فهمید. وقتی انقلاب پیروز شد در واقع یک مانع بزرگ از مقابل ملت ایران برداشته شد که بتواند در میدان‌هایی که در طول 100 سال، 150 سال عقب مانده بود، جبران عقب ماندگی‌های گذشته را بکند... بعد از پیروزی انقلاب دشمنان سعی کردند از حربۀ ناامنی علیه این ملت و این انقلاب استفاده می‌کردند....

ایشان هم‌چنین امنیت را از بزرگ‌ترین خصوصیات و نیازهای جامعه می‌دانند که در صورت فقدان آن، خیرها و خوبی‌ها از جامعه رخت بر می‌بندد: «بزرگ‌ترین خصوصیت اجتماعی و نیاز یک جامعه، چند خصوصیت است؛ یکی از چند خصوصیت، «امنیت» است. اگر امنیت نباشد، بسیاری از خیرات جامعه، از آن جامعه رخت خواهد بست». در نهایت مقام معظم رهبری امنیت را «برای هر ملتی مثل هوا و آب» ضروری می‌دانند (دیدار با پاسداران و بسیجیان مشهد، 1378/06/10).

اهمیت امنیت در جامعه در دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) به حدی است که ایشان عدم احساس آن را مهم‌ترین مشکل یک کشور می‌دانند: ((مهم‌ترین مشکل برای یک کشور آن وقتی به وجود می‌آید که در محیط کار، در محیط زندگی، در محیط تحصیل، در فضای عمومی جامعه، مردم احساس امنیت نکنند اینجاست که مغزهای فعال، دست‌های توانا، سرانگشتان ماهر، هیچ‌یک نخواهد توانست مسئولیت مهمی را که هر کدام بر دوش دارند، به انجام برسانند، در فضای امنیت است که هم تلاش علمی، هم تلاش اقتصادی، هم روحیه و نشاط و هم همه فعالیت‌های یک کشور می‌تواند به درستی برنامه‌ریزی بشود و با دقت دنبال شود و به نتایج خود برسد. امنیت یک مقولۀ اساسی است. امنیت اجتماعی، امنیت فردی، امنیت در همه محیط‌های زندگی، امنیت فکری و معنوی و روانی، همه این‌ها جزء انتظارات مردم است. (مراسم دانش‌آموختگان دانشجویان دانشگاه علوم نظامی، 1379/07/18).

هم‌چنین ایشان امنیت را برخلاف برخی اندیشمندان که آن را ذهنی فرض می‌کنند، آن را واقعی و ملموس می‌دانند. «امنیت یک مقوله‌ای است کاملاً واقعی و ملموس، هم بسیار گسترده، واقعی است یعنی وقتی امنیت هست، ممکن است کسی آن را

احساس نکند، مثل سلامتی، وقتی هست انسان آن را احساس نمی کند اما به مجرد این که خدای نکرده سرتان درد گرفت آن وقت می فهمید که سلامتی یعنی چه، امنیت نیز چنین چیزی است. فرمود: «نعمتان مجهولتان الصّحّه و الأمان» به مجرد این که گوشه‌ای از امنیت مخدوش بشود اثر او در زندگی مردم منعکس می شود؛ امنیت امری کام ال عینی و واقعی است؛ امنیت را با ذهنیات نمی شود درست کرد. این فلسفه بافی های ذهنی که گاهی مشاهده می شود، باب محفل روشن فکری است که بنشینند راجع به ابعاد ذهنی یک مسئله بحث کنند یا باب حداکثر جلسات کارشناسی است. مردم، خود امنیت را می خواهند، واقعیت امنیت را می خواهند، آن هم در همان پهنه گسترده. یعنی چه؟ یعنی مردم امنیت در محیط کار، امنیت در خانه، امنیت برای بچه هایشان در مدرسه امنیت برای بچه هایشان در میدان فوتبال، امنیت برای جاده ها، امنیت برای روستاها، امنیت برای شهرها، امنیت برای خیابان ها را می خواهند».

«مقوله امنیت مقوله بسیار مهمی است. اگر همه وسایل زندگی برای مردم یک شهر، استان و کشور فراهم باشد؛ اما امنیت نباشد در واقع هیچ چیز برای آن ها فراهم نیست. از ابتدای انقلاب، دشمنان استقرار نظام اسلامی یکی از چیزهایی را که آماج حملات خود قرار داده اند امنیت این مردم و کشور است؛ چون می دانند که ناامنی و اغتشاش می تواند آثار همه خدماتی را که دولت مردان خدمت برای مردم انجام می دهند، زایل کند. (دیدار با جمعی از مسئولان و فرماندهان ناجا، 1381/07/14).

فرمانده کل قوا هم چنین امنیت را نیاز اساسی برای علم، پیشرفت های اقتصادی، سازندگی کشور و افتخارات بزرگ ملی می دانند: «در عرصه های گوناگون، این امنیت با وظایف مختلف میان سازمان های گوناگون تقسیم شده است. امنیت بسیار مقوله مهمی است و بدون امنیت یک کشور در همه عرصه ها و صحنه های فعالیت و تلاش دچار مشکل است؛ در مقوله علم، در مقوله پیشرفت های اقتصادی در مقوله معیشتی و شهروندی، در مقوله سازندگی کشور و در همه مقولاتی که می تواند افتخارات بزرگ ملی را برای یک کشور به ارمغان بیاورد، پیش نیاز اصلی و اساسی عبارت است از امنیت. این امنیت را نیروهای مسلح تأمین می کنند».

ایشان در نهایت امنیت را برترین حقوق انسان ها می دانند: «امنیت برترین حقوق انسان ها، امنیت یک زمینه برای همه موفقیت ها و پیشرفت هاست. علاوه بر این که اگر

امنیت در جامعه نباشد و آحاد مردم دغدغه ناامنی را داشته باشند، یکی از برترین حقوق انسان ها پایمال شده است. شما این را بردوش گرفتید و این وظیفه را متعهد شده‌اید».

عدالت در امنیت

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) به عدالت در تأمین امنیت جامعه معتقدند و آن را متعلق به همه افراد جامعه و بدون توجه به تفاوت های نژادی، دینی، زبانی، قومیتی می‌دانند: «امنیت هم متعلق به همه است. امنیت تهران، واجب تر از امنیت مردم مرزنشین جنوب و شرق و غرب کشور نیست. امنیت افراد مرفه که از سرمایه و امکاناتی برخوردارند، واجب تر از امنیت آن کارگری که چشمش به مزد روزانه است، نیست. لذا امنیت، متعلق به همه است، در نظام اسلامی قضیه این طور نیست. امنیت، امنیت عموم مردم است در همه شئون زندگی، امنیت یک ضرورت برای انسان است در دوران عبادت، در دوران سازندگی، در دوران تجارت، هر فعالیتی که انسان بخواهد بکند، محتاج امنیت است. اینجاست که اهمیت نیروی انتظامی معلوم می‌شود». ایشان هم چنین گسترانیدن چتر امنیت بر سر تمام ملت را حق عمومی ملت بیان می‌دارند و فقط مجرمان را مستثنی می‌دانند: «یک بخش خاص مورد توجه نیست. امنیت هم حق عمومی است، مال همه است، همه مردم در داخل کشور، در سرتاسر کشور، اقوام مختلف، زبان های مختلف، عادات مختلف، ادیان مختلف، چه برسد به سلاقی مختلف سیاسی، فرق نمی‌کند. حتی آن کسی که با یک نهاد مهمی، با اساس نظام مخالف است، شما در محیط زندگی اش باید امنیتش را تأمین کنید. تنها عنصری که از این چتر عمومی خارج است، خود مجرم است در حال ارتکاب جرم یا در جهت ارتکاب جرم. ماعدای او همه کسانی که هستند مشمول این چتر عموم یاند و شما بایستی این چتر را بلند کنید بر سر تمام این ملت بگسترانید؛ این خیلی چیز اساسی و مهمی است».

«نکته دیگر این است که در کار ایجاد امنیت و دادن احساس امنیت به آحاد مردم، جنبه های سیاسی و جناحی و گرایشات گوناگون و اختلاف مذهبی و اختلاف قومیت نباید هیچ تأثیری بگذارد. امنیت در جامعه مال همه است. تنها کسی باید احساس ناامنی بکند که در صدد است امنیت مردم را متزلزل کند و به آن آسیب وارد کند. فقط او باید از ناحیه شما احساس ناامنی کند و الّٰه همه آحاد ملت با هر مذهبی، با هر دینی،

با هر گرایش سیاسی، با هر سلیقه ای، فرق نمی‌کند، همه در برابر وظیفه بزرگ ایجاد امنیت که بر دوش شماست یکسانند». (مراسم دانش آموختگان دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی 1386/08/16).

انواع امنیت

مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در یکی از سخنرانی‌های خود امنیت را به چهار نوع (نظامی و انتظامی، اقتصادی، سیاسی و فکری و عقیدتی) تقسیم بندی نموده‌اند. «امنیت هم انواعی دارد؛ یکی از آن‌ها امنیت نظامی و انتظامی است که شما ملاحظه می‌کنید در بعضی از مناطق عالم، از لحاظ نظامی و انتظامی ناامنی هست؛ این، بخشی از مقوله امنیت است؛ امنیت اقتصادی و سیاسی و فکری و عقیدتی هم داریم؛ همه این‌ها مقولات بسیار با اهمیتی است».

فرمانده معظم کل قوا در نگاهی دیگر امنیت را به امنیت اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی، امنیت مرزها و امنیت شهروندی تقسیم می‌نمایند. معظم له امنیت اجتماعی را به معنای عدم احساس خوف و تهدید و ناامنی مردم در محیط کار و زندگی تعریف می‌کنند: ((معنای امنیت اجتماعی این است که مردم در محیط کار و زندگی خود احساس خوف و تهدید و ناامنی نکنند، این مسئله خیلی مهم است. خداوند متعال در مقام منت گذاردن بر قریش می‌فرماید: «الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَ أَمَّنَّهُمْ مِنْ خَوْفٍ» یعنی امنیت دادن را به عنوان یکی از دو نعمت مورد تأکید قرار می‌هد. (دیدار با کارکنان و فرماندهان ناجا، 1374/04/21).

ایشان در باب امنیت اجتماعی و اخلاقی می‌فرمایند: «امنیت و نظم اجتماعی صرفاً به این نیست که کسی کیف کسی را ندزدد یا مغازه را نزند یا خانه کسی را خالی نکند. علاوه بر این‌ها امنیت اخلاقی یکی از مهم‌ترین مقولاتی است که مردم به آن احتیاج دارند. ناامنی اخلاقی این است که مردم در محیط جامعه و در کوچه و خیابان نتوانند طبق اعتقادات و دین و ایمان خود آسوده و بی دغدغه حرکت کنند با محیط اجتماعی مواجه می‌شوند. تأثیر ناخواسته و تأثیر اخلاقی بد روی ذهن آنها گذاشته نشود. (دیدار با جمعی از مسئولان و فرماندهان ناجا، 1381/07/14).

«یک بخش دیگر امنیت فرهنگی و امنیت اخلاقی است. مردم به جوانان و به فرزندان خود علاقه‌مندند و از این که آن‌ها دچار اعتیاد شوند دچار وسوسه‌هایی بشوند که آن‌ها را از مسیر درست زندگی دور بیندازد نگرانند. این نگرانی و دغدغه را چه کسی بر طرف می‌کند؟ چه چیزی بر طرف می‌کند؟ امنیت فرهنگی. امنیت فرهنگی را هم در بخش عظیمی، نیروهای بسیج، نیروهای مؤمن و جان بر کف تأمین می‌کنند». (صبحگاه مشترک نیروهای نظامی و انتظامی استان کرمان، 1384/02/15).

ایشان در خصوص امنیت مرزها به عنوان یکی از بخش‌های مهم امنیت ملی می‌فرمایند: «امروز هم علی‌رغم گنده‌گویی‌های سران استکبار، همه‌شان در برابر عزم پولادین ملت ایران و نیروهای مسلح ایران دچار تزلزلند، همه‌شان می‌دانند که تهاجم نظامی به این کشور برایشان بسیار گران تمام خواهد شد؛ آرزوهایشان را به گور خواهند برد. بنابراین امنیت مرزها، یک بخش مهم از امنیت ملی است».

معظم له امنیت شهروندی را نیز یکی از بخش‌های مهم امنیت می‌دانند: «بخش دیگر، امنیت شهروندی است. ملت احتیاج دارد در محیط زندگی خود از امنیت شهروندی برخوردار باشد و متجاوزان، سرکشان، فتنه‌گران و آشوب‌گران، ستون‌های پنجم و نیروهای بیگانه و دشمن درون کشور، نتوانند مقاصد دشمنان را در این کشور و به زیان این ملت برآورده کنند. امنیت داخل کشور حائز اهمیت بسیار است».

بخشی از تلاش نیروهای مسلح عزیز ما مصروف حفظ امنیت شهروندی می‌شود. خانه‌های مردم، محیط زندگی، محیط کسب و کار مردم، محیط تحصیل مردم، باید امن باشد. مردم باید خاطر جمع باشند که نیروهای مسلح ما در محیط شهروندی خودشان، بتوانند در مقابل دشمنان فتنه‌گر، دشمنان آشوب‌گر، اغتشاش‌آفرینان، کسانی که از آب گل آلود می‌خواهند ماهی بگیرند، کسانی که بقای خود را در برهم زدن فضای امن و آرام کشور می‌دانند، ایستادگی کنند. این امنیت را نیروهای مسلح به بهترین وجه تأمین می‌کنند». (صبحگاه مشترک نیروهای نظامی و انتظامی استان کرمان، 1384/02/15).

نتیجه‌گیری

نظم و امنیت شرط بنیادین حیات انسانی است، به طوری که حفظ تمامیت ارضی، جان و مال، بقاء و ادامه نظام اجتماعی و حاکمیت کشورها به بود و نبود نظم امنیت در ابعاد مختلف آن وابسته است. نیاز به امنیت یکی از نیازهای اساسی بشر به‌شمار می‌رود. در حقیقت، مرتفع شدن بیش تر نیازهای مهم آدمی، حتی نیازهای زیستی به نوعی تابع میزان امنیت است. امنیت پدیده‌ای چند بعدی است و مطالعه میزان امنیت در یک جامعه، به لحاظ عوامل مختلف اقتصادی، سیاسی و اجتماعی امکان پذیر است؛ اما عموم صاحب نظران بر این باورند که میزان احساس امنیت در یک جامعه به اندازه وجود آن اهمیت دارد، چون واکنش‌هایی که فرد در جامعه، در قبال عدم امنیت بروز خواهد داد، تابع میزان دریافت و ادراک او از اهمیت خواهد بود و لذا امنیت، متغیری کلیدی در این خصوص محسوب می‌شود. (اشتری و همکاران، 1393: 24).

در این مقاله ابتدا معانی امنیت از دیدگاه‌های امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری تعریف شد که امنیت پایدار در برخی دیدگاه‌ها به توسعه اقتصادی جهان و رفاه مردم و حفاظت از غیرنظامیان بر می‌گردد و نیز امنیت پایدار را به امنیت در سطح جهانی تعبیر کرده و برخی دیگر لازمه امنیت پایدار را علاوه بر کنترل پیامدهای ناامنی، حل و فصل و رفع علل ناامنی، توجه به عدالت جهانی و عدل و انصاف می‌دانند. از دیدگاه امام خمینی (ره) امنیتی پایدار است که ضمن تأمین امنیت از طرف نیروهای نظامی امنیتی، مردم هم دخالت مستقیم در تأمین آن داشته باشند و از پشتیبانی مردم و سایر نهادهای رسمی غیر امنیتی مثل مجلس و غیره هم برخوردار باشد. برای دستیابی به نظریات مقام معظم رهبری در خصوص امنیت پایدار سه سؤال شامل ویژگی امنیت پایدار، متولیان آن و نیز شیوه‌ای ایجاد و حفظ آن مطرح شد که برپا پاسخ به آن‌ها به تحلیل محتوای کیفی بیانات مقام معظم رهبری پرداخته و ضمن نشان دادن اهمیت و ضرورت امنیت از دیدگاه معظم له مشخص شد که در نظر ایشان، امنیتی پایدار است که همه جانبه باشد و تمام ابعاد اجتماعی، سیاسی، قضایی، نظامی و انتظامی، اخلاقی، اقتصادی و فرهنگی را در بر گیرد و امنیت در جامعه تأمین شود و یکی فدای دیگری نشود (نخعی، 1395: 109).

از آن چه گفته شد و با عنایت به کلیت مواضع حضرت امام در قبال امنیت اجتماعی می‌توان چنین استنباط نمود که رویکرد امام به مسئله نظم و امنیت اجتماعی، نگاهی کلان‌نگر و تعلیلی است و در مواجهه با بی‌نظمی، اسیر ظواهر نظم نمی‌شود و هر نظم را طلب نمی‌کند. هم‌چنین امام بی‌اعتنا به عوامل و زمینه‌های ساختاری و فرهنگی جرم‌ساز، به مجازات مجرمین بسنده نمی‌کند.

بر این اساس می‌توان گفت در منطق امام، در جامعه‌ای که به شدت نا متعادل است و اختلافات طبقاتی در آن چشم‌گیر است نمی‌توان انتظار داشت امنیت اغنیا محفوظ بماند (محبوبی و همکاران، 1392: 97).

گفته می‌شود که وظیفه نیروی انتظامی، برقراری امنیت عمومی است و در قانون ناجا نیز به این امر تأکید شده است (شایگان، حسینی، 1392: 13).

پیشنهادها

- 1- در کارگاه‌های آموزشی نظر و بیانات امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) تبیین شود.
- 2- بر پایی (برگزاری) نمایشگاه، همایش‌ها در نیروی انتظامی جهت نقش جایگاه نظم و امنیت در اندیشه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی).
- 3- حضور مستمر و پر رنگ کارشناسان انتظامی (رؤسایا و فرماندهان انتظامی) در رسانه‌ها با موضوع نقش جایگاه نظم و امنیت در اندیشه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی).
- 4- تشویق و ترغیب دولت اسلامی جهت تولید برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی با موضوع نقش جایگاه نظم و امنیت در اندیشه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی).

منابع

- قرآن کریم.
- امام خمینی(ره) (1378). شرح چهل حدیث. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار.
- امام خمینی(ره) (1378). حکومت اسلامی، نشر مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره).
- امام خمینی(ره). (1387). صحیفه نور، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره)، 21 جلدی.
- اشتری، اسماعیل و سهرابی فرد، یزدان و شعاع هاشمی، سیدمحمود (1393). بررسی نظری رابطه سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی، فصلنامه دانش انتظامی زنجان، سال چهارم، شماره 12، پاییز.
- افتخاری، اصغر؛ نهازی، غلامحسین (1390). امنیت عمومی در اندیشه و بیانات مقام معظم رهبری، فصلنامه دانش انتظامی، سال دوازدهم، شماره دوم.
- ابن بابویه قمی، محمدبن علی(شیخ صدوق). (1413ه.ق)، من لا یحضره الفقیه، بیروت، دارالاضواء، ج4.
- بوزان، باری (1378). مردم، دولت‌ها هراس، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده.
- پورسعید، فرزاد (1389). مرجع امنیت در کنش گفتاری امام خمینی(ره)، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره 49.
- جهانگیر، منصور (1380). مجموعه قوانین نیروی‌های مسلح، تهران: احیاء کتاب.
- سالار، محمد (1384). مؤلفه‌های امنیتی در اندیشه امام خمینی(ره)، فصلنامه اندیشه انقلاب اسلامی.
- شایگان، فریبا (1392). تهدیدهای امنیت اجتماعی از دیدگاه مقام معظم رهبری، فصلنامه نظریه‌های اجتماعی متفکران مسلمانان / دوره 3، شماره 2، پاییز و زمستان.
- شایگان، فریبا؛ حسنی، رضا (1392). نقش نیروی انتظامی در امنیت اجتماعی از دیدگاه مقام معظم رهبری، پژوهش نامه نظم و امنیت انتظامی، سال ششم، شماره چهارم، پیاپی بیست و چهارم، زمستان.
- شیری، علی خسرو؛ صالح‌نیا، نسترن (1394). جایگاه امنیت و نقش پلیس در تأمین جامعه اسلامی، فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی پلیس پایتخت، سال هشتم، شماره 2، تابستان، پیاپی 25.

- صمدی، صمد (1394). نسبت امنیت و آزادی در اندیشه امام خمینی (ره)، فصلنامه مطالعات اطلاعات و امنیت انتظامی، سال پنجم، شماره اول، پیاپی یازدهم، بهار.
- لک زایی، نجف (1389). فلسفه امنیت از دیدگاه امام خمینی (ره)، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره 3 و 49.
- مقام معظم رهبری (1370/01/27). سخنرانی در دیدار با فرماندهان نیروی انتظامی سراسر کشور به مناسبت عید سعید فطر. قابل دسترسی در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی).
- مقام معظم رهبری (1373/04/29). سخنرانی در دیدار با جمعی از کارکنان ناجا، سازمان تأمین اجتماعی، بهزیستی، استادان و دانشجویان دانشگاه‌ها. قابل دسترسی در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری.
- مقام معظم رهبری (1378/06/10). سخنرانی در دیدار با پاسداران و بسیجیان مشهد. قابل دسترسی در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی).
- مقام معظم رهبری (1379/07/18). سخنرانی در مراسم دانش آموختگان دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی. قابل دسترسی در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی).
- مقام معظم رهبری (1381/07/14). سخنرانی در دیدار با جمعی از مسئولان و فرماندهان ناجا. قابل دسترسی در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی).
- مقام معظم رهبری (1386/08/16). سخنرانی در هفدهمین دوره دانش آموختگان دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی. قابل دسترسی در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی).
- مقام معظم رهبری (1374/04/21). سخنرانی در دیدار با کارکنان و فرماندهان ناجا به مناسبت هفته‌ی نیروی انتظامی. قابل دسترسی در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی).
- مقام معظم رهبری (1381/07/14). سخنرانی در دیدار با جمعی از مسئولان و فرماندهان ناجا. قابل دسترسی در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی).
- مقام معظم رهبری (1384/02/15). سخنرانی صبحگاه مشترک نیروهای نظامی و انتظامی استان کرمان. دانشگاه علوم انتظامی. قابل دسترسی در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی).
- مقام معظم رهبری (1389/01/22). سخنرانی در دیدار فرماندهان ارشد نظامی و انتظامی، قابل دسترسی در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری.
- مجلسی، محمدباقر. (1111 ه.ق)، ((بحار الانوار الجامعه لدر اخبار الائمه الاطهار)) بیروت، مؤسسه الوفاء.

- محبوبی، قربانعلی و عزیز موسوی، سیدعلیرضا و الماسی، سعید (1392). امنیت اجتماعی از دیدگاه حضرت امام خمینی(ره)، فصلنامه دانش انتظامی زنجان، سال سوم، شماره هفتم، تابستان.
- مهرعرب، مهرداد (1379). نیم نگاهی به مفهوم امنیت، ترجمه سسد عبدالقیوم سجادی، فصلنامه علوم سیاسی.
- نخعی، حسین و کورسی، محمدرضا و بصیری، امین (1395). شیوه‌های ایجاد امنیت پایدار توسط ناجا از دیدگاه مقام معظم رهبری، فصلنامه دانش انتظامی استان سیستان و بلوچستان، سال هفتم، شماره 20، پاییز.
- وجدانی، فاطمه (1392). اهداف و اصول تربیت پلیس از دیدگاه مقام معظم رهبری، فصلنامه علمی-پژوهشی، آموزش در علوم انتظامی، سال اول، شماره سوم، زمستان 1392.